

LA INFLUÈNCIA DE L'ESCOLA I LES CULTURES JUVENILS EN LA GENERACIÓ DE L'ENSENYAMENT EN VALENCIÀ

*The influence of school and youth cultures in the generating
education in Valencian*

Xavier Sarrià

Escriptor i músic. Universitat de València

RESUM: La generació de valencians nascuda durant els anys setanta i principis dels vuitanta presenta característiques pròpies que la converteixen en un interessant objecte d'estudi. El nous contextos socials i culturals generats pel procés globalitzador, així com el nou paradigma polític espanyol i valencià sorgit en la Transició democràtica, significaren un escenari del tot inèdit en què destaca la fita històrica de la regularització de l'ensenyament en català assolida l'any 1983. Mitjançant la interrelació de disciplines i la contextualització dels antecedents, aquest article recull les idees centrals d'un estudi previ en què explorem les identitats i estratègies culturals d'aquesta generació en el procés de redreçament cultural al País Valencià. En aquest article sondegem com afectà la novetat històrica de l'ensenyament en català, així com les noves cultures juvenils, en la creació de la identitat així com en l'acció cultural d'aquesta generació.

PARAULES CLAU: llengua, joventut, generació, redreçament cultural, LUEV, ensenyament en català, cultures juvenils.

RESUMEN: La generación de valencianos nacida durante los años setenta y principios de los ochenta presenta características propias que la convierten en un interesante objeto de estudio. Los nuevos contextos sociales y culturales generados por el proceso globalizador, así como el nuevo paradigma político español y valenciano surgido en la Transición democrática, significaron un escenario del todo inédito en el que destaca el hito histórico de la regularización de la enseñanza en catalán alcanzada en 1983. Mediante la interrelación de disciplinas y la contextualización de los antecedentes, este artículo recoge

las ideas centrales de un estudio previo en el que exploramos las identidades y estrategias culturales de esta generación en el proceso de recuperación cultural en el País Valencià. En este artículo sondeamos cómo afectó la novedad histórica de la enseñanza en catalán y las nuevas culturas juveniles en la creación de la identidad y en la acción cultural de esta generación.

PALABRAS CLAVE: lengua, juventud, generación, recuperación cultural, LUEV, enseñanza en catalán, culturas juveniles.

ABSTRACT: The generation of Valencian people born during the seventies and at the beginning of the eighties has its own specific features that make it an interesting object of study. The new social and cultural contexts generated by globalization and the Spanish and Valencian political paradigm that emerged during the democratic transition marked a completely unprecedented scenario. In this context the normalization of education through the medium of Catalan, achieved in 1983, was an outstanding historic milestone. Through the interrelation of disciplines and the contextualization of backgrounds, this paper presents the main ideas of an earlier study in which we explored this generation's cultural strategies and identities in the process of cultural recovery in the País Valencià. This study takes a look at how the historic innovation of education in Catalan and the new youth cultures affected the construction of identity and this generation's cultural actions.

KEYWORDS: language, youth, generation, cultural recovery, LUEV, teaching through the medium of Catalan, youth cultures.

1. La dimensió social de la substitució lingüística

En un estudi anterior (Sarrià, 2012) vam tractar donar forma a l'aspiració de dotar de cos teòric i rigor acadèmic les idees disperses que teníem sobre la nostra generació: la dels valencians nascuts entre els anys setanta i huitanta implicats ens el procés de redreçament cultural al País Valencià. Aquesta tasca no ens va resultar senzilla. Discernir entre el fet subjectiu i l'objectiu sempre és complicat quan l'investigador és part de l'objecte d'es-

tudi. Però la nostra implicació també va tindre aspectes positius. A banda de proveir-nos d'uns coneixements previs, l'experiència vital ens va fer considerar els condicionaments socials i la interrelació de disciplines com un enfocament clau en el disseny de l'estudi. D'aquesta manera, vam poder abordar la identitat i l'acció cultural de la que hem anomenat *generació de l'ensenyament en valencià* més enllà del relat diacrònic. La concepció de la Història Social de la Llengua, entesa com una noció que amplia i complementa els sabers estructurats i compartimentats que caracteritzen la historiografia lingüística catalana (Nicolàs, 2011), ens va permetre establir aquest punt de partida metodològic.

A mesura que vam avançar en el marc teòric i conceptual, vam constatar que aquesta dimensió social és fonamental per a explicar tant el fenomen de substitució lingüística com el de redreçament cultural. D'aquesta manera, l'estudi de les transformacions que acompanyaren l'auge dels estats-nació en la Revolució Industrial, ens ajuden a comprendre les reestructuracions socials que afectaren el prestigi i l'ús de les llengües que en aquest context no assoliren el rang de nacionals. En aquest punt cal incidir en un dels eixos centrals del monogràfic en què està englobat aquest article: la consolidació de la ciutat com a focus de les transformacions que imposà la modernitat. Al País Valencià, els estudis de Ninyoles (1969) o Montoya & Mas (2011) coincideixen a assenyalar que la deserció lingüística s'inicià durant l'ascens social de les classes altes de les grans ciutats valencianes al començament del segle XIX. A partir d'ací, aquest procés de deserció inicià un davallada en l'escala social.

2. La construcció cultural dels conceptes joventut i generació

De la mateixa manera que la Sociologia contribueix a explicar les dinàmiques que condicionaren el procés de substitució i recuperació lingüística i cultural, l'Antropologia de la Joventut ens permet entendre com actuen les diferents generacions en aquests processos. Aquesta disciplina ha definit el fet juvenil com una construcció cultural que prengué el caràcter de categoria social diferenciada durant la Revolució Industrial mitjançant diferents canvis en la societat, com la implantació d'un model modernitzat d'escola per a les classes altes, amb classificacions per edats i control disciplinari. Aquest reco-

neixement va augmentar amb la generalització de l'ensenyament al començament del segle xx i es consolidà definitivament durant la segona postguerra mundial, quan els joves, i els adolescents, s'erigiren com a actors socials en les esferes públiques (Feixa, 1998) arran de la implementació de l'estada obligatòria dels joves en el sistema educatiu. Aquest fet originà el concepte de temps lliure o d'oci relacionat amb la paga setmanal. El joves començaren a passar de treballadors a consumidors fet que creà un mercat de consum propi i es desenvolupà tot una sèrie de referents i models a imitar fora de l'àmbit familiar. És en aquest punt quan sorgiren identitats pròpies anomenades cultures juvenils. Un fenomen, com veiem, relacionat directament amb les transformacions originades en l'àmbit de la ciutat i l'ensenyament.

Carles Feixa va explicar (1998) la formació d'aquestes cultures juvenils mitjançant la metàfora del rellotge. A la part superior tindriem la cultura hegemònica i les cultures parentals amb els seus respectius espais d'expressió (escola, treball, mitjans de comunicació, família i veïnat). En el pla inferior se situen les cultures i les microcultures juvenils amb els seus respectius espais d'expressió (temps lliure, grup d'iguals). Els materials base (l'arena inicial del rellotge) constitueixen les condicions socials de generació, gènere, classe, ètnia i territori. En la part central, l'estil filtra eixos materials mitjançant les tècniques de l'homologia (la simbiosi que estableix cada subcultura entre els artefactes, l'estil i la identitat del grup) i el bricolatge (la manera com aquesta subcultura elabora aquesta nova identitat mitjançant símbols i objectes inconexos). Així, les imatges culturals que en resulten (l'arena filtrada) es tradueixen en llenguatge verbal, estètica visual, música, produccions culturals i activitats focals.

Feixa va ampliar aquesta metàfora en estudis posteriors (2001) per explicar la construcció temporal de les generacions. Així, mitjançant la metàfora del rellotge d'arena (identificat amb l'era premoderna), el mecànic (identificat amb l'era moderna) i el digital (identificat amb l'era postmoderna). Feixa explica com les condicions socials i les imatges culturals pròpies del context condicionen la gestació de la identitat generacional, així com de la seua manera d'actuar en la societat.

La translació d'aquests conceptes al nostre objecte d'estudi ens permet realitzar una primera diferenciació entre la generació que estudiem i la resta.

Així, totes les generacions implicades en el procés de redreçament cultural al País Valencià es varen configurar sota els paràmetres lineals de l'era moderna. Per contra, la generació de l'ensenyament en valencià s'explica amb les característiques virtuals del rellotge digital. Al seu torn, aquest marc teòric i conceptual ens permet establir una nova perspectiva per tal d'entendre les maneres d'actuar de cada generació en la societat respectiva.

3. El redreçament cultural des de l'antropologia de la joventut

L'anomenat procés de redreçament cultural també s'ha d'entendre com una conseqüència de les transformacions socials ocorregudes al segle XIX. El pes de les ciutats en aquest sentit, doncs, és evident. Cal destacar com l'activitat d'aquest procés de redreçament s'accentuà durant el segle XX, coincidint amb el que la Sociologia dels Moviments Socials anomena "cicles de protesta internacional". La definició de valencianisme cultural, el principal actor impulsor d'aquest procés, per part d'autors com Viadel (2012) o Xambó (2012), corrobora aquesta relació.

En l'estudi esmentat (Sarrià, 2013) vam fer una perspectiva generacional del procés de redreçament cultural valencià des del punt de partida metodològic exposat. És a dir, amb una vinculació entre el context sociopolític i cultural, les teories antropològiques esmentades i les estratègies culturals de les generacions respectives. Aquesta revisió ens va permetre constatar que els contextos nacionals i internacionals de cada època, relacionats amb els condicionaments socials, representaren un influx destacat en cada generació. Així mateix, la construcció de les successives identitats i estratègies culturals fou marcada per l'adscripció o la ruptura respecte de les cultures hegemòniques i parentals de cada època, així com per la creació d'imatges cultures pròpies.

Una altra qüestió que destaca és la rellevància de l'ensenyament com un factor de dinamització del procés de redreçament cultural. En primer lloc, vam observar com la progressiva democratització de l'ensenyament bàsic, secundari i superior coincideix amb les inèrcies positives del procés. Així, en la mesura que creix la població escolaritzada, creixen les dinàmiques del moviment. En segon lloc, perquè en els diferents períodes que vam estudiar,

des del segle XIX fins l'era global, els joves de les noves generacions renoven les estratègies culturals anteriors amb postulats més avançats. Tot i així, aquestes pràctiques s'enfronten als processos de continuïtat i ruptures històriques, sobretot a conseqüència de la Guerra Civil espanyola (encara que manté signes de continuïtat, com ara la narrativa històrica ideada pels romàntics valencians i difosa per totes les generacions). Aquesta discontinuïtat del procés de redreçament, unida a la complexa situació sociolingüística valenciana, ha posat de relleu l'efecte de la «descoberta», és a dir, la presa de consciència lingüística i cultural de gran part dels seus integrants durant la joventut o l'edat adulta. La generació de l'ensenyament en valencià és producte de l'evolució d'aquest segon procés, però trenca amb l'efecte 'descoberta' perquè és la primera que té la possibilitat de créixer amb consciència lingüística i cultural des de la infantesa. Presenta, com veurem, característiques derivades de l'ampliació i maduració del discurs transmés pels seus antecessors.

4. Els discursos de la generació de l'ensenyament en valencià

La conceptualització del marc teòric i la contextualització dels antecedents ens ajuda a abordar l'objecte d'estudi d'aquest article: la influència de l'escola i les cultures juvenils en la *generació de l'ensenyament en valencià*. Aquest nomenclatura respon a diferents justificacions relacionades amb el fita històrica de la regularització de l'ensenyament en català al País Valencià assolida l'any 1983 i preten englobar als joves del període que van estudiar algun tram del seu trajecte educatiu sota aquesta legislació, ja fóra en la infantesa o en l'adolescència. Per tant, la nomenclatura es referix als qui van cursar els plans d'estudis que se'n van derivar. El terme, però, el deixem com a provisional i obert a crítiques.

Tot i la manca de bibliografia acadèmica específica són moltes i variades les obres que hi ha en diferents disciplines properes sobre el context de transformacions econòmiques, culturals i tecnològiques d'aquells anys. També disposem de diferents estudis i treballs relacionats amb aspectes en què aquesta generació ha estat protagonista, com ara l'esclat de la música en català als anys noranta, com el González Collantes (2008) o Frechina, (2011); o referits a l'aparició de mitjans de comunicació alternatius al País Valencià, com el de

Ginés (2011). També comptem amb obres que afecten aquesta generació, com nombrosos estudis relacionats amb l'ensenyament en valencià, d'entre els quals n'hem extret informacions de Pellicer (2003); Alcaraz, Isabel i Ochoa (eds.); (2005); Pitarch (2005); Borja (2005); Vernet (2005); Alemany (2005); Montoya & Mas (2011) i Agulló i Payà (2012).

Entre els documents que hem analitzat, en aquest article ressaltarem el més destacat: el llibre *Ara País Valencià, reflexions i experiències de la generació que ve* (Muñoz ed., 2009). En aquesta obra, en la qual vaig tenir l'oportunitat de col·laborar, hi podem trobar vint veus rellevants d'aquesta generació provinents de diferents àmbits professionals que reflexionen al voltant del paper de la seua generació. La informació extreta en aquest l'anàlisi documental ens permet categoritzar quatre línies discursives sobre aquesta generació: l'ensenyament en valencià, les cultures juvenils, la societat xarxa i els nous microrelats generacionals. En aquest article, ens centrarem en la influència del primer i el darrer discurs esmentat.

4.1 La influència de l'ensenyament en valencià

En l'obra que esmentem, el discurs més destacat és el de la influència de l'ensenyament en valencià. D'entre totes les característiques que s'atribueixen a aquesta generació, aquesta és la més repetida. Aquest llibre, però, no és l'únic document que ho destaca. Com a exemple citarem un reportatge de Violeta Tena (2013) a la revista *El Temps* sobre la generació esmentada, es definia aquesta generació com «la primera generació de valencians que han estudiat en català, els fills i les filles d'uns pares que durant la Transició van haver d'acceptar renúncies i frustracions». (Tena, 2013: 15). L'opinió de Tomàs Llopis, professor de secundària i membre de la junta d'ACPV, certificaria aquesta visió:

Aquesta generació ha viscut escolaritzada en valencià amb total normalitat. El fet que l'idioma propi esdevinga la llengua vehicular de l'escola contribueix a prestigiar-la i, sobretot, és vehicle a través del qual es pren consciència d'altres problemes. (apud Tena, 2013: 17)

L'editor del llibre *Ara País Valencià, reflexions i experiències de la generació que ve* (Muñoz ed., 2009), Jordi Muñoz, doctor en Ciències Polítiques i professor de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona, així ho certifica:

Nosaltres pertanyem a la primera generació que va estudiar en valencià. I això no és poca cosa. [...] Ara cal que la generació que ens hem educat en valencià fem algunes passes endavant. [...] Ara cal que siguem capaços i capaces de construir el nostre propi relat del País que ens ha tocat viure. (Muñoz, 2009: 12)

La introducció del valencià a l'escola s'inicià ja als anys vint i trenta quan el valencianisme va considerar «l'objectiu de la valencianització de l'escola primària com una peça clau en la revalencianització del País» (Pellicer, 2003: 298). Un objectiu només frustrat per la guerra civil i que fou représ amb l'arribada dels valencianistes supervivents a Lo Rat Penat, als anys quaranta. En els Cursos de Llengua de Lo Rat Penat i la revitalització de la Secció Pedagògica es creà un nucli de professors disposats a provar noves tècniques de renovació pedagògica amb el català com a llengua vehicular (Cortés, 2006). Coincidint amb els canvis de paradigmes culturals dels anys seixanta i principis dels setanta, s'iniciaren diverses iniciatives i experiències que quallaren aquell mateix any amb l'obertura de la primera escola cooperativa valenciana, l'Escola Tramuntana. Als anys setanta, aquesta experiència fou complementada per altres escoles pioneres que, seguint el model de renovació pedagògica, es constituïren com a cooperatives de treball associat i tractaren d'erigir-se com a model de la futura educació pública valenciana (Agulló i Payà, 2012).

En el context de la Transició Política, l'experiència dels mestres i pedagogs d'aquestes escoles fou recollit en el I Pla Experimental per a l'Ensenyament en Valencià impulsat pel primer govern de la UCD. Un pla, però, que només s'aplicà el curs 1978/79 fins que l'agreujament interessat del conflicte identitari afavorí la imposició de l'anomenat Decret de Bilingüisme. La introducció del valencià a l'escola hagué d'esperar fins a l'any 1983 quan el nou govern del PSPV a la Generalitat Valenciana aprovà la LUEV poc després d'haver arribat al poder i d'haver renunciat al repertori simbòlic tradicional del valencianisme polític i cultural. Aquest context influí directament en la redacció de la LUEV. Si bé la major part d'estudiosos la qualifiquen de molt positiva i històrica, també coincideixen a assenyalar-ne el fracàs. Joan Borja (2005)

destaca que l'objectiu d'aquesta llei perseguia que tots els alumnes acabaren els seus estudis amb un coneixement igual de les dues llengües. Un fet que, com demostren les dades estadístiques, mai es produí. El desplegament d'aquesta llei, en l'educació, es féu mitjançant tres plans: el Pla d'Ensenyament en Valencià (PEV), el Pla d'Immersion Lingüística (PIL) i el Pla d'Immersion Progressiva (PIP), que es començaren a aplicar -amb una forta oposició dels sectors conservadors valencians- de manera gradual al territori catalano-parlant del País Valencià. El resultat fou desigual. D'una banda fomentà el desequilibri sociolingüístic territorial amb la separació de dues grans zones lingüístiques, la de predomini lingüístic català i la de castellà, així com la vigència de programes d'immersió (PEV i PIL) o d'integració limitada (PIP) segons les comarques. També s'instaurà una doble xarxa educativa, en què la immensa majoria de centres concertats s'estudiava en castellà. Fou, doncs, un model educatiu que s'aplicà com un procés «vacil·lant i àdhuc profundament contradictori, incoherent i marcat per la timidesa a l'hora d'actuar» però que tot i així, «constituí una fita sense precedents en la història del País Valencià» (Pitarch, 2005: 35, 36).

Aquesta novetat històrica seria del tot determinant en la identitat generacional dels valencianistes que visqueren l'adolescència durant la segona meitat dels anys vuitanta i noranta per la presa de contacte amb la realitat lingüística i cultural des de la infantesa. Un model educatiu en català, doncs, que complementaria les cultures parentals que molts d'aquests valencianistes haurien viscut a casa.

Entre totes les opinions que trobem a llibre esmentat, en destacarem algunes com la de Miquel Ramos, periodista, activista social i membre del grup de música Obrint Pas, qui assegura que el pas per l'escola primària li facilità «aprendre en la nostra llengua, contagiant-nos dels valors humanistes i de progrés que configurarien en gran mesura la personalitat i la trajectòria dels qui vam passar els nostres primers anys allà» encara que «desitjàvem conèixer allò que ens esperava fora del microcosmos de l'escola» (Ramos, 2009: 109, 110) en referència a l'escola cooperativa La Masia. Assenyala també com d'important fou per a la configuració de la seua identitat el pas per la línia en valencià (nom amb que es coneix el PEV i el PIL) en un institut públic de secundària de la ciutat de València. En aquests centres, els estudiants de

la línia «solien ser el reducte d'exalumnes de les escoles en català» (Ramos) un fet que els estigmatitzava entre la resta d'estudiants i que els inseria en un context de rebel·lia forçada: «ho teníem tot. Parlàvem valencià sense vergonya i a més en ajuntàvem amb els desarrapats okupes que hi havia més amunt» (Ramos, 2009: 110).

Tot i aquests espais de socialització, aquests joves seguien vivint en una societat caracteritzada per la pèrdua creixent de l'ús social de la llengua. Necessàriament, aquesta generació s'enfrontà des de la infantesa a les dicotomies que estableix la psicologia social com autoestima/atoodi o orgull/prejudici que els abocava a la paradoxa d'usar socialment, i fins i tot defensar, la llengua apresada a la família o a l'escola sense quedar exclosos dels cercles aliens a aquests usos lingüístics.

Cal assenyalar, doncs, com aquesta barreja entre cultures hegemòniques (escola, treball, govern autonòmic, estat) i parentals (família, veïnat) valencianitzades i castellanitzades juntament amb les condicions socials que generaren l'era global configurà la seua identitat. A partir d'aquests filtres es generarien una sèrie d'imatges culturals pròpies que determinarien les microcultures i macrocultures on s'adscrigueren. Marc Peris, professor de secundària i antic membre de Maulets, també explica com el fet de provenir de cultures parentals i hegemòniques en part valencianitzades els produïa un xoc social. Aquesta distància entre el que aprenien a casa i a l'escola i el que es trobaven a la realitat social on vivien els provocava un conflicte que intentaven resoldre amb les aptituds socials adquirides des de la infantesa (Peris, 2009).

Violeta Tena, periodista i redactora de la revista *El Temps*, destaca la influència fonamental de la Llei D'Ensenyament i Ús del Valencià. També ressalta la paradoxa descrita anteriorment. D'aquesta manera aquesta generació fou:

privilegiada perquè donàrem les nostres primeres passes educatives en una escola entusiasmada per la possibilitat de contribuir a la recuperació del valencià i a un cert redreçament nacional; i frustrada o primerament frustrada per ser la generació que no ha trobat en el sistema la resposta a les expectatives creades. (2009: 72)

Tot i així, destaca el caràcter històric de la norma i la seua incidència en les cultures parentals:

El que la LUEV venia a dir a ulls de tota la opinió pública era que el valencià [...] era una llengua apta per assolir totes les competències educatives. El que aquesta afirmació -pel simple que ens sembla- contenia era el canvi de mentalitat i d'actitud envers la llengua d'una enorme profunditat. (2009: 73)

En aquest sentit Tena cita tots els entrebancs que originaren els dèficits de contingut i plantejament de la LUEV així com la contradicció que significa estudiar en valencià i viure en una societat on les institucions boicotegen els esforços de redreçament lingüístic i cultural.

4.2. la influència de les cultures juvenils

La influència de les cultures juvenils en aquesta generació, sobretot de les subcultures nascudes a Anglaterra als anys setanta, és fa evident amb l'assassinat de Guillem Agulló en mans de neonazis l'any 1993 i quan només tenia 18 anys. Aquest jove d'estètica skinhead, membre dels SHARP (organització d'abast mundial que aglutina skinheads antiracistes) de l'organització juvenil Maulets (d'ideologia independentista i socialista) i freqüentava el Kasal Popular de València, epicentre del moviment okupa i contracultural de la ciutat. Molts dels joves de la *generació de l'ensenyament en valencià*, sobretot els provinents de nuclis urbans, també es movien en aquests cercles (Sarrià, 2010). Ramos ho afirma: «seduïts per la rebel·lia, àvids de coneixements i d'experiències, ens vam endinsar en tot un nou món on les persones comparteixen i debaten, en què es construeix un món paral·lel a l'oficial» (2009: 112). Un món on aquests joves creaven la seua identitat mitjançant imatges culturals -música, estètiques i llenguatge- així com activitats focals com ara els concerts de la nova escena de música en català que aviat es conformaria.

Si bé els estudis sobre música havien ocupat un paper secundari en l'estudi de la joventut, aquest fet va començar a canviar a partir de la dècada dels noranta. Carles Viñas (2001) i Carles Feixa (2003) han evidenciat que la música, més que l'estètica, és el principal reclam cohesionador dels estils juvenils.

En aquest sentit, l'ús de la música com a eina de reconstrucció cultural és un fenomen recurrent als Països Catalans des dels anys cinquanta. Amb la creació de la Nova Cançó en aquesta època, va sorgir un moviment musical que «reivindicava la normalització de la cultura catalana i denunciava les injustícies del règim» (González Collantes, 2008: 21). La influència dels moviments juvenils occidentals, va contribuir a la gestació d'una escena musical impregnada d'elements clarament contracultural que arribaven d'arreu del món (Frechina, 2011). El Grup de Folk, fundat l'any 1967, serà el primer exponent d'aquest fenomen amerat dels nous codis estètics i morals de la subcultura *hippy* que s'escenificaren ja multitudinàriament al maig del 1968. De la mateixa manera, el País Valencià també visqué aquest esclat del folk entès com a element identitari de la subcultura *hippy* i aviat sorgiran grups que esdevindran referents populars com ara Els Pavesos i, sobretot, Al Tall, grup que s'erigirà com un referent generacional. S'ha de destacar com Al Tall assolí un èxit massiu entre el jovent de l'època reinterpretant, com ho feia la riproposta italiana, la cultura popular amb temàtiques actuals entorn la recuperació de la identitat dels valencians. Una aposta trencadora que donava veu a les aspiracions polítiques i culturals d'un jovent que tractava de construir-se una identitat generacional en el context de la pròpia descoberta nacional.

Però als anys vuitanta les expressions musicals de les cultures juvenils que empraven el català entraren en crisi. Coincidint amb els primers governs socialistes, la Cançó sofrí una recessió sostinguda que s'accentuà especialment en la segona meitat de la dècada dels vuitanta. En aquest període, les influències contraculturals havien canviat de signe. Són els anys dels fenòmens com el 'passotisme' juvenil i les 'tribus urbanes', batejades així per la policia i els mitjans de comunicació (Porzio, 2009), però també de l'esclat de poderosos moviments contraculturals com l'anomenat rock radical basc. L'estudi d'aquest fenomen, ens ajuda a entendre la influència de la música com a espai de socialització i identificació juvenil en les nacions històriques sota l'administració de l'estat espanyol. Dávila i Amezaga (2003) han demostrat que l'auge d'aquest moviment musical es degué a la necessitat d'un important sector de la joventut escolaritzada en llengua basca, de trobar una forma de socialització així com d'expressió per canalitzar les seues idees polítiques i inquietuds generacionals en el context de crisis de valors i expectatives de futur que representaven els anys vuitanta. Així:

[...] las manifestaciones culturales ligadas al fenómeno del rock radical vasco tienen un componente alto de politización y de rechazo de una cultura escolar y tradicional, que no encaja con la realidad social que estaba viviendo parte de la juventud. No podemos olvidar que la década de los setenta y los ochenta en el País Vasco [...] comienza a surgir una población juvenil que ha sido escolarizada en euskara [...] Esta población juvenil, en su amplia disparidad de comportamientos y estilos de vida diferentes, es el universo del cual surgirá el fenómeno del rock radical vasco, que curiosamente no es un elemento de análisis por parte de los encuestadores, más interesados en los comportamientos políticos que en la realidad de esa cultura juvenil. [...] La implicación de la juventud en este fenómeno cultural fue importante pues, en cierta manera, era una forma de socialización, donde se hacían visibles unas señas de identidad colectiva, en la cual podían participar. Se trataba de construir una identidad cultural, no ya en el sentido étnico, sino más moderno y actual, donde la lengua no era un problema, sino una solución; además de establecer contacto con las corrientes más actuales de la música europea. (Dávila i Amezaga, 2003: 218, 219)

En la gestació d'aquest fenomen, doncs, hi participà unes noves generacions basques que volien trencar amb el model cultural hegemònic a l'estat espanyol. Constatem, doncs, la influència i els paral·lelismes de la gestació d'aquest fenomen cultural amb l'auge de l'escena del rock en valencià ocorregut als anys noranta i principis del dos mil. El context de pactes i renúncies de la Transició Política valenciana, l'arribada al poder del PP a principis dels noranta, la influència de les subcultures descrites amb el rock radical basc, la crisi dels moviments musicals de la Transició (la Nova Cançó de l'àmbit català i l'*Euskal Kantagintza Berria* basca) i, sobretot, la formació d'una nova generació de joves escolaritzats parcialment o completament en valencià podrien haver assentat les bases d'aquesta eclosió musical que tenia la llengua pròpia com a element vehiculador.

Tot i així, en la gestació d'aquestes noves cultures juvenils vehiculades pel català cal considerar un altre aspecte clau en l'àmbit cultural dels Països Catalans: l'esclat del fenomen del rock en català al Principat. En un procés semblant a l'ocorregut al País Valencià, la Cançó catalana havia entrat en crisi des de la meitat de la dècada dels setanta (Viñas, 2006). No fou fins la segona meitat de la dècada dels vuitanta que va emergir una nova escena de música en català creada des de les comarques i sense el suport mediàtic que rebien el grups d'expressió castellana. El fenomen, però, aviat fou potenciat per les

institucions públiques catalanes, fet que despertà el recel dels seus detractors. Més enllà d'aquesta polèmica, però, Carles Viñas assenyala l'arribada d'una nova generació escolaritzada en català com un dels fenòmens determinants de l'èxit de l'anomenat rock català, i ho compara amb el cas del País Basc (Viñas, 2006).

L'eclosió d'aquest fenomen massiu se sol situar en el festival realitzat al Palau Sant Jordi de Barcelona l'any 1991 on els quatre grups més populars d'aquesta escena tocaren davant de vint mil persones en un concert organitzat pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. A imatge i semblança d'aquest concert, i amb la voluntat d'implantar el model de rock català al País Valencià, l'any 1992 ACPV organitzà a la Plaça de Bous de València el primer Tirant de Rock. L'acte esdevingué un èxit de públic i facilità la difusió i l'ampliació d'una escena musical en català al País Valencià. En els anys posteriors aflorava tota una escena que es consolidava en en la xarxa activista descrita anteriorment malgrat tremenda precarietat del mercat després dels dotze anys de govern del PSPV que s'agreujaria amb l'hegemonia posterior del PP (Frechina, 2011).

Tot i així, en el context polític i sociocultural relacionat amb les noves formes de lluita global, molts joves de les primeres línies en valencià començaren a aplegar-se en incipients festes i concerts en unes activitats focals que els visibilitzaren i els reivindicaven com a col·lectiu. És tractava, doncs, d'un fenomen semblant al que ocorregué al País Basc i al Principat amb la diferència clau que al País Valencià no es disposava de cap mena d'aixopluc institucional. Aquest fet reforçaria el caràcter antihegemònic d'aquestes noves preferències culturals juvenils que necessitaven d'eines de socialització que els permeteren canalitzar la seues inquietuds generacionals. Aquesta escena és consolidà l'any 2004 amb la creació del Col·lectiu Ovidi Montllor que denuncià el boicot sistemàtic a què les institucions i els mitjans de comunicació públics valencians els sotmetien. L'any següent, el diari *L'Avanç* amb la col·laboració de la revista catalana *Enderrock* publicava un catàleg de 115 grups i solistes. Una xifra que es veuria doblada quatre anys més tard (Frechina, 2011). Així, malgrat la indiferència institucional, dels mitjans de comunicació públics i privats i dels grans festivals que se celebraven al territori valencià, aquesta escena creixia gràcies a les «associacions cultu-

rals, entitats cíviques i casals i ateneus populars, que els han obert els braços i han aconseguit crear una atapeïda xarxa de cicles i festivals». Frechina ha documentat l'abast d'aquesta xarxa en gran part impulsada per entitats sense ànim de lucre. Fou precisament el treball d'aquest moviment en xarxa el que aconseguí despertar l'interés dels mitjans de comunicació privats valencians que descobrien el potencial d'una escena que podem qualificar com a contracultural, perquè era marginada per la cultura hegemònica, amb representants d'èxit en diversos àmbits.

Aquesta escena de la música en valencià, ressorgida després de la crisi de la cançó i malgrat les polítiques hostils del PP, és un exemple recurrent de totes les veus del llibre *Ara País Valencià, reflexions i experiències de la generació que ve* com a mostra de la força i la vitalitat generacional. Aquestes subcultures aviat representarien armes contraculturals en la guerra contra «les potents indústries culturals hostils que sacsegen i orienten les preferències dels nostres joves en el marc d'aquest món globalitzat» (Sarrià, 2009: 17).

És en aquesta confrontació amb la cultura hegemònica, on aquest escena hauria actuat com una eina de descriminalització, normalització i focus de prestigi del català en el context de cultura minoritzada on es generà. Al seu torn, seria un pol d'atracció d'aquests valors d'orgull i autoestima respecte a la llengua entre tots aquells joves que no tingueren l'oportunitat d'aprendre el català en l'àmbit familiar i educatiu. Aquest caràcter contracultural convertí la música en català en altaveu d'un discurs polític alternatiu que representava el referent del model de país que defensava la generació de Joan Fuster. En aquest punt, cal evidenciar la influència de l'ensenyament en valencià en aquest fenomen. D'una banda, perquè hauria aportat un nou públic massiu que va créixer desacomplexat respecte a la seua llengua, i d'altra, perquè hauria fomentat que aquests joves triaren el català com a llengua vehicular dels seus grups de música (Frechina, 2011). Josep Nadal, cantant del grup La Gossa Sorda, implicat moviments socials, exregidor a l'Ajuntament de Pego i actualment diputat a les Corts Valencianes, sintetitza els eixos d'estudi exposats amb aquestes paraules:

Tanques els ulls i torna aquella sensació, aquell instant primer que amb el pas del temps associaries amb quelcom tan íntim i tan teu. Els 90 de Fukuyama, la caiguda de les ideologies i el final de la història des del país de les renúncies i del neofranquisme triomfant. [...] Descobrir el poble, la pàtria, la lluminosi-

tat insubornable dels companys i companyes arreu de les comarques. Però no entenien res, nosaltres dèiem que ho volíem tot, i ells tan sols preguntaven per què cantàvem en valencià. Llegíem Estellés i Chomsky i cada dia trobàvem més raons per lluitar. La derrota dels nostres avis, la renúncia dels nostres pares, el nostre compromís amb tantes coses. [...] Comarca a comarca, concert a concert, tanques els ulls i recordes les cares de tanta gent [...]. Compartir la festa i les il·lusions de futur, admirar nous paisatges a les matinades d'estiu, tornar a casa cansats però satisfets i, sobretot, descobrir que no estàvem sols. Tot ho recordes mentre tanques els ulls i escoltes aquella vella cançó, aquelles paraules rebels en la teua llengua, aquella melodia de dolçaina. (Nadal, 2011: 28)

5. Conclusions

La perspectiva que ens ofereix la Història Social de la Llengua així com l'Antropologia de la Joventut ens ajuda a entendre com les transformacions originades amb la modernitat, i per tant encetades i irradiades des del món urbà, van marcar la configuració de les identitats generacionals a partir del segle XIX. En aquestes transformacions l'ensenyament jugà un paper determinant així com, a partir de la segona postguerra europea, l'aparició de les cultures juvenils. La revisió de la perspectiva generacional del procés de dreçament cultural al País Valencià a partir de la mateixa perspectiva, ens ajuda a comprendre la influència d'aquests dos fenòmens en l'anomenada *generació de l'ensenyament en valencià*. Així, observem que la fita història de l'escolarització en valencià, malgrat les deficiències de la LUEV, marcà la conformació de la identitat d'aquesta generació. Aquest accés a l'ensenyament en llengua pròpia els hauria oferit accedir a la consciència lingüística i cultural des de la infantesa. Un fet que els diferencia amb la resta de generacions que han participat en el procés de recuperació cultural al País Valencià. Les opinions de diferents testimonis avalen aquesta influència. També apunten a les contradiccions que els suposà aquest fet, relacionades amb les dicotomies com autoestima/autodi, així com les derivades de no trobar en la societat i en les institucions la normalitat lingüística viscuda a l'escola.

El segon discurs que hem analitzat gira entorn de la influència de les cultures juvenils. En aquest article hem explicat, mitjançant la teoria antropològica, que la música és un dels elements més decisius a l'hora de definir

les cultures juvenils. Al seu torn, hem evidenciat com als Països Catalans s'ha utilitzat la música en català com a eina de normalització lingüística des de la meitat del segle xx per mitjà del fenomen de la Nova Cançó. L'estudi d'un altre fenomen més actual, el rock radical basc, ens ajuda a entendre com un sector del jovent escolaritzat en llengua basca va articular en la música una espai de socialització on expressar les seues inquietuds col·lectives en el marc dels anys vuitanta. El mateix va succeir en l'anomenat rock català. Més enllà del suport institucional, aquesta escena arrelà gràcies a la nova generació que no només estudiava en català, sinó que demanava expressions culturals juvenils en llengua pròpia. Amb aquesta base, al País Valencià, aquest fenomen fou potenciat i amplificat per una teranyina cultural nascuda al caliu del nou activisme en xarxa i va quallar entre la generació escolaritzada en valencià. En el context polític i sociocultural que hem esmentat, els joves de les primeres línies en valencià començaren a socialitzar-se en incipients festes i concerts que els feien visibles i els reivindicaven com a col·lectiu. A diferència de Catalunya, però, el boicot de les institucions valencianes va reforçar el caràcter antihegemònic d'aquestes cultures juvenils valencianes. Diverses veus apunten, també, al potencial que va adquirir aquest fenomen com a estratègia cultural d'aquesta generació. Estratègia que contemplaria el poder de descriminalització del discurs polític i cultural, així com una font de prestigi respecte de la llengua pròpia.

Referències

- AGULLÓ, MC. & PAYÀ, À. (2012): *Les cooperatives d'ensenyament al País Valencià*, Publicacions de la Universitat de València, València.
- ALCARAZ, M. ISABEL, F. & OCHOA J. (2005): *Vint anys de la Llei d'Ús i Ensenyament del valencià*, Bromera, Alzira.
- ALEMANY, R. (2005): «Perspectives de futur en la normalització en valencià», dins Alcaraz, Manuel; Isabel, Ferran & Josep Ochoa (eds.) *Vint anys de la Llei d'Ús i Ensenyament del valencià*, Alzira, Bromera, pp. 331-347.
- ARACIL, LI. V. (1982): *Papers de sociolingüística*. Barcelona, La Magrana.
- BORJA, J. (2005): «L'ensenyament del valencià i en valencià als vint anys de l'aprovació de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià», dins Alcaraz, Manuel; Isabel, Ferran & Josep Ochoa (eds.) *Vint anys de la Llei d'Ús i Ensenyament del valencià*, Alzira, Bromera, pp. 53-68.

- DÁVILA, P. & AMEZAGA, M. (2003): *Juventud, Identidad y cultura: el rock radical vasco de la década de los 80*. Salamanca, Ediciones Universidad de Salamanca.
- FEIXA, C. (1998): *De jóvenes, bandas y tribus*, Ariel, Barcelona.
- (2001): *La Generació @. La juventut al segle XXI*. Secretaria General de Joventut, Barcelona.
- (2001): *Música i ideologies. Mentre la meva guitarra parla suaument...* Barcelona / Lleida / Secretaria General de Joventut / Universitat de Lleida.
- SAURA, J. R. & COSTA C. (2002): *Movimientos juveniles: de la globalización a la antiglobalización*, Ariel, Barcelona.
- FRECHINA, J.V. (2011): *La cançó en valencià. Dels repertoris tradicionals als gèneres moderns*. Acadèmia Valenciana de la Llengua, València.
- GINÉS, X. (2011): *Comunicant la revolta. Moviments socials i mitjans de comunicació al País Valencià*, Edicions 96, Carcaixent.
- GONZÀLEZ COLLANTES, C. (2008): *Una llengua musicada*, Edicions Documenta Balear, Palma.
- MONTOYA, B. & MAS, A. (2011): *La transmissió familiar del valencià*, Acadèmia Valenciana de la Llengua, València.
- MUÑOZ, J. (2009): «Presentació», dins Muñoz, Jordi (ed.), *Ara, País Valencià. Reflexions i experiències de la generació que ve*, València, Publicacions de la Universitat de València, pp. 11-14.
- NADAL, J. (2011): «Si tanque els ulls» dins *Obrint Pas Coratge*, Alzira, Bromera, p. 28.
- PERIS, M. (2009): «Des de l'illa», dins Muñoz, Jordi (ed.), *Ara, País Valencià. Reflexions i experiències de la generació que ve*, València, Publicacions de la Universitat de València, p. 119-126.
- PELLICER, J. E. (2003): *L'ensenyament de la llengua catalana al País Valencià*, Servei de Publicacions de la Universitat de València, València.
- PITARCH, V. (2005): «Vint anys de la llei d'Alacant. Un balanç d'urgència», dins Alcaraz, Manuel; Isabel, Ferran & Josep Ochoa (ed.) *Vint anys de la Llei d'Ús i Ensenyament del valencià*, Alzira, Bromera, pp. 25-50.
- PORZIO, L. (2009): *Cos, biografia i cultures juvenils. Els estudis del cas dels Skinheads i dels Latin Kings & Queens a Catalunya*, tesi doctoral, Universitat Rovira i Virgili.
- RAMOS, M. (2009): «Un país en marxa, malgrat tot», dins Muñoz, Jordi (ed.), *Ara, País Valencià. Reflexions i experiències de la generació que ve*, València, Publicacions de la Universitat de València, pp. 109-117.

- SARRIÀ, X.** (2009): «La generació de l'ofensiva», dins Muñoz, Jordi (ed.), *Ara, País Valencià. Reflexions i experiències de la generació que ve*, València, Publicacions de la Universitat de València, pp. 15-21.
- (2009): «Les armes del jovent que arriba: ensenyament en valencià, activisme en xarxa i cultures juvenils», València, L'Espill 40, p. 67-76.
- (2009): «Guillem, un any més». Vilaweb, 16-04-2010. Disponible en <http://www.vilaweb.cat/mailobert/3715868/guillem-any.html> [Consulta: 2 de setembre 2013]
- SARRIÀ, X.** (2013): La generació LUEV: estratègies culturals i identitats juvenils en l'era global treball de final de màster, Inèdit.
- TENA, V.** (2009): «Generació LUEV, generació perduda?», dins Muñoz, Jordi (ed.), *Ara, País Valencià. Reflexions i experiències de la generació que ve*, Publicacions de la Universitat de València, Barcelona.
- TENA, V.** (2013): «Miquelets del segle XXI». *El Temps* 1505, 09-04-13, p. 14-17.
- VERNET, J.** (2005): «Processos de normalització de la llengua catalana», dins Alcaraz, Manuel; Isabel, Ferran & Josep Ochoa (ed.) *Vint anys de la Llei d'Ús i Ensenyament del valencià*, Alzira, Bromera, p. 255-297.
- VIADEL, F.** (2012): *Valencianisme, l'aportació positiva*, Publicacions de la Universitat de València., València.
- VIÑAS, C.** (2001): *Música i skinheads a Catalunya. El so de la política*, Diputació de Barcelona, Barcelona.
- (2006): *Rock per a la independència. La reivindicació nacionalista al rock català*, Columna, Barcelona.
- XAMBÓ, R. & GINÉS, X.** (2012): «From the save movements to the live ones. An analytical approach to the evolution of social movements in Valencia in the last two decades» dins Tejerina, Benjamin & Ignació Perugorria (eds.), *From social to political. New forms of mobilization and democratization*, Bilbao, Universidad del País Vasco - Euskal Herriko Unibertsitatea, pp. 346-362.

